

Varifrån kommer äpplena?

Varje gång man sår en äppelkärna uppkommer en ny sort eftersom fröet bildats då bin eller humlor fört pollen från en blomma i ett äppelträd till en blomma i ett annat träd och arvsanlag från två individer därmed kombineras. Detta kallas korspollinering och är exempel på könlig fortplantning. När kärnor grov och träd växer upp blir frukten oftast osmaklig men någon gång kan det bli en fin kombination med god smak. Vill man istället föröka en bestämd äppelsort ympar man in en kvist från ett visst träd på en annan äppelsort, ett exempel på könlös fortplantning.

Uppgifter kring äpplen

- Låt eleverna ta med äpplen från sin trädgård eller köp olika äppelsorter i en livsmedelsaffär. Jämför hur de olika sorterna ser ut. Skär små bitar av äpplena, provsmaka och jämför.
- Besök en livsmedelsaffär och ta reda på från vilka länder äpplena kommer. Pricka ut länderna på en karta. Hur många mil har äpplena rest för att komma till din affär? Är det skillnad på varifrån äpplena levereras på hösten jämfört med på våren?
- Leta vildaplar i häckar, dikesrenar eller åkerkanter. De finns nästan överallt där människor slänger äppelskrottar. Så äppelkärnor från några fina svenska sorter på hösten och se om något kommer upp på våren. Vissa sorter som 'Gravensteiner' eller 'Åkerö' har ofta inga kärnor.

Ympa

För att ympa in en ny sort på ett äppelträd till exempel 'Gul Rickard' samlar man ympris på ett sådant träd i februari. Det skall vara de raka årsskotten och de läggs i fuktiga tidningar i en plastpåse så de inte torkar ut, i en snöhög, en jordkällare eller i ett kylskåp. De förvaras där tills början av maj. När björklöven är som musöron är det dags att ympa. Välj en fuktig dag, helst inte en solig och varm. Fukta ympriset med vatten eller stoppa ympen i munnen som man ofta gjorde förr i tiden.

Foto: Mattias Iwarsson

I korgen ligger några äpplen av sorten 'Åkerö'. På www.bioresurs.uu.se finns kartor som visar var olika äppelsorter kommer ifrån samt landskapsäpplen i Sverige.

1. Med en mycket vass kniv skärs ett slätt, snett snitt i ympkvisten och på motsvarande sätt ett snitt i grenen man vill ympa. Ytorna skall vara lika stora och det är bäst om kvistarna är lika tjocka.
2. De släta ytorna läggs mot varandra. Kontrollera att de passar ihop.
3. Linda svart självvulkaniserande gummi (köps på bensinmackar) runt skarven så att hela skarven blir täckt. På bild 3 sticker en liten bit av gummit ut. Slut handen runt gummit och värm en stund så smälter gummit ihop (=vulkaniserar) till ett absolut tätt omslag. Klistra igen ympens spets med ympvax.

Snittet vid spetsen läggs intill en knopp och helst ska det vara tre knoppar på en ymp. Efter några år kan man låta det första äpplet utvecklas på ympen. Det kan vara nästan hur många ympar som helst på ett träd men det är viktigt att hålla reda på dem för efter 8-10 år är det svårt att se var ympen sitter.

◀ Två skarvympar med 'Råby Rubin' på ett pelaräppelträd av sorten 'Arbat' som blommar fint. Foto: Mattias Iwarsson

Maj 2011

Måndag Tisdag Onsdag torsdag Fredag Lördag Söndag

v. 17	26	27	28	29	30	31	Valborg 1 Första maj
v. 18	Filip, Filippa 2	John, Jane 3	Monika, Mona 4	Gotthard, Erhard 5	Marit, Rita 6	Carina, Carita 7	Åke 8
v. 19	Reidar, Reidun 9	Esbjörn, Styrbjörn 10	Märta, Märit 11	Charlotta, Lotta 12	Linnea, Linn 13	Halvard, Halvar 14	Sofia, Sonja 15
v. 20	Ronald, Ronny 16	Rebecka, Ruben 17	Erik 18	Maj, Majken 19	Karolina, Carola 20	Konstantin, Conny 21	Hemming, Henning 22
v. 21	Desideria, Desirée 23 Petronella, Pernilla 31	Ivan, Vanja 24	Urban 25	Vilhelmina, Vilma 26	Beda, Blenda 27	Ingeborg, Borghild 28	Yvonne, Jeanette 29 Mors dag

Svenska äppelsorter

Äpple heter växten på svenska men apel och äppelträd förekommer också. Det vetenskapliga namnet är *Malus domestica* följt av sortnamnet med enkla apostrofer runt.

Malus domestica 'Åkerö' kommer från ett fridlyst moderträd som ännu finns kvar vid Åkerö säteri i Södermanland. 'Åkerö' har varit i odling sedan början av 1700-talet. Sorten 'Gyllenkroks astrakan' kommer antagligen från Regnaholms gård i Östergötland där släkten Gyllenkrok bodde under slutet av 1700-talet. Astrakanäpplen har en speciell arom som lätt kan kännas igen. Precis som Wilhelm Moberg skrev i Utvandrarserien förs den speciella doften vidare om frön från astrakanäpplen dras upp till nya träd.

Genom växtförädling vid SLU har ett tiotal äppelsorter tagits fram. Mest kända är 'Katja' och 'Aroma'. 'Aroma' kom till genom att äppelsorterna 'Ingrid Marie' och 'Filippa' korsades. Pollen från den ena sorten placeras på märket av den andra och blommorna skyddas från andra pollinatörer med en påse. När hösten kommer tar man kärnorna ur äpplena och dessa säs. 5 000 äppelkärnor sättes och bland träden som växte upp valdes det bästa ut som moderträd till äppelsorten 'Aroma'.